

ΑΡΤΟΤΙΝΑ

Η ΓΕΝΕΤΕΙΡΑ ΤΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΔΙΑΚΟΥ

Τρίμηνη Ενημερωτική και Πολιτιστική Έκδοση του Συλλόγου Αρτοτινών Φωκίδας

Χρόνος 21ος • Αριθμός φύλλου 117 • Δεκέμβριος 2013 - Ιανουάριος - Φεβρουάριος 2014 • Γραφεία: Αλκέτου 56 Βύρωνας 16232 Αθήνα
• Τηλ. - Fax.: 210 - 7655568 • e-mail: artotina.diakos@gmail.com

ΕΤΗΣΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Την Κυριακή 26-1-2014 πραγματοποιήθηκε στην έδρα του Συλλόγου η ετήσια Γενική Συνέλευση του Συλλόγου. Πρόεδρος της Γενικής Συνέλευσης εξελέγη ο κ. **Βήλος Αθανάσιος** ο οποίος αφού ευχήθηκε για

Αγαπητοί συγχωριανοί μέλη του Συλλόγου Αρτοτινών.

Πέρασε ένας χρόνος, από την ημέρα που μας κάνατε την τιμή και μας εμπιστευτήκατε τις τύχες του Συλλόγου, προσδοκώντας ασφαλώς

μία καλή χρονιά, κήρυξε την έναρξη των εργασιών της συνέλευσης και στη συνέχεια κάλεσε τον πρόεδρο του Συλλόγου κ. **Ιωάννη Κούρλη**, για τον απολογισμό των πεπραγμένων του Δ.Σ. για το έτος 2013. Ο πρόεδρος του Συλλόγου λαβών το λόγο παρουσίασε τα πεπραγμένα του έτους 2013 όπως παρακάτω:

Καλημέρα, Χρόνια Πολλά και Καλή Χρονιά γεμάτη Υγεία, Χαρά και Ευτυχία.

ότι θα ανταποκριθούμε και θα φανούμε αντάξιοι των προσδοκιών σας. Πόσο καλά ή άσχημα τα καταφέραμε δεν θα το πούμε εμείς, αλλά εσείς θα το κρίνετε.

Σήμερα λοιπόν εμείς μπορούμε και θα σας παρουσιάσουμε όλα όσα κάναμε, θα ακούσουμε από όλους εσάς τις δικές σας απόψεις και παρατηρήσεις και θα δώσουμε εξηγή-

Συνέχεια στη σελ. 3

Αρτοτίνα Εδώ γεννήθηκε ο Αθ. Διάκος

5	Αρτοτίνα (1)· πρ. τὰ ἀνωτ. καὶ οἶνος· 1 ποτ. 5 βρύματα χρήσιμα.	199	1052
---	---	-----	------

(1) Ἡ Αρτοτίνα ἦν πατρίς τοῦ περιφήμου ἥρωος Διάκου (Αθανασίου), ὅς ὑψώσας πρῶτος τὴν σημαίαν τῆς ἐπανάστασος τῇ 28 Μαρτίου 1821 καὶ ὀρίσεν τὴν κατὰ τὴν Λεωθρίαν καὶ ἀλλοτρίους, ἐμπαρτέρησε, συλλήφθης καὶ ἀναγκολοπισθεὶς εἰς Λαμίαν ὑπὸ τοῦ Ὁμέρ-Βριόνου.

Από το θιβλίο «ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ»
του Ιάκωβου Ραγκαβή, τόμος Α, σελ. 576, Αθήνα 1853

ΚΟΠΗ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗΣ ΠΙΤΑΣ

Ο αγιασμός για τον καινούργιο χρόνο και η κοπή της βασιλόπιτας έγιναν την ίδια ημέρα και στον ίδιο χώρο, αμέσως μετά το πέρας των εργασιών της Γενικής Συνέλευσης. Την εκδήλωση τίμησαν με την παρουσία τους και απηύθυναν χαιρετισμό και ευχές η Αντιπεριφερειάρχης κα. **Γιώτα Γαζή** και ο Δήμαρχος του Δήμου Δωρίδας κ. **Γεώργιος Καπεντζώνης**. Επίσης παρευρέθηκαν οι Αντιδήμαρχοι του Δήμου Δωρίδας κ.κ. **Κων/νος Αντωνόπουλος** και **Ανδρέας Ευσταθίου**, ο αντιπρόεδρος του Δ.Σ. κ. **Κων/νος Παλασκώνης**, οι δημοτικοί σύμβουλοι κ.κ. **Ιωάννης Ράπτης**, **Κων/νος Φλετούρης** και **Χρήστος Τσιλίκης**. Την Δωρική Αδελφότητα εκπροσώπησε το μέλος του Δ.Σ. της, η κα. **Δήμητρα Αγγελάκη** τέως Αντινομάρχης Αθηνών, τη δε τοπική Κοινότητα Αρτοτίνας το μέλος του τοπικού συμβουλίου κ. **Γεώργιος Κάππας**.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

— Ο **Ιωάννης Τριώτης** και η **Μαρία Ψεύτη**, απέκτησαν στις 3-2-2014, το τέταρτο τέκνο τους ένα χαριτωμένο αγοράκι.

Το Δ.Σ. του Συλλόγου τους εύχεται να τους ζήσει.

ΘΑΝΑΤΟΙ

— Στις 20-12-2013 απεβίωσε ο **Χρήστος Κων/νου Τσέλιος** και κηδεύτηκε στο Νεκροταφείο Ζωγράφου την 21-12-2013. Ο εξαδελφός του Νίκος Περ. Τσέλιος και η οικογένειά του, αντί στεφάνου κατέθεσαν χρηματικό ποσό στον Άγιο Γεώργιο Αρτοτινών. Θερμά συλλυπητήρια στη γυναίκα του και στις δύο κόρες του Σπυριδούλα και Βασιλική.

— Στις 30-12-2013 απεβίωσε η **Κανούρη Ζωΐτσα** του Παναγιώτη σε ηλικία 95 ετών και κηδεύτηκε στην Αρτοτίνα την 31-12-2013.

— Στις 2 Ιανουαρίου 2014 απεβίωσε πλήρης ημερών στην Αθήνα η **Γιαννούλα**

Ράπτη. Γεννημένη στην Αρτοτίνα το 1917 ήταν το μεγαλύτερο από τα τέσσερα παιδιά που απέκτησαν ο Σπύρος και η Ασπασία Γαϊτάνη. Παντρεμένη με τον Βασίλειο Αθ. Ράπτη, απέκτησαν πέντε παιδιά, καθώς και δυο εγγόνια. Η νεκρώσιμη ακολουθία και η ταφή έγιναν στις 4 Ιανουαρίου 2014 στην Αρτοτίνα.

— Στις 24-1-2014, απεβίωσε η **Αντιγόνη Μαυραγάνη**, σύζυγος Αθανασίου Μαυραγάνη και κηδεύτηκε στο Νεκροταφείο Παλαιού Φαλήρου την 28-1-2014.

Το Δ.Σ. του Συλλόγου εκφράζει θερμά συλλυπητήρια στους οικείους τους.

ΔΩΡΕΕΣ

— Ο **Γεώργιος Τσιώτας** πρόσφερε στη μνήμη του πατέρα του Ιωάννη Τσιώτα το ποσό των 50 Ευρώ για τους σκοπούς του Συλλόγου.

— Η **Μαρία Γρηγοράκη** πρόσφερε στη μνήμη του πατέρα της Χρήστου Γρηγοράκη, το ποσό των 150 Ευρώ, για τους σκοπούς του Συλλόγου.

— Η οικογένεια **Χρήστου Βασ. Ράπτη**, πρόσφερε στη μνήμη της μητέρας του Γιαννούλας Ράπτη, το ποσό των 200 Ευρώ για τους σκοπούς του Συλλόγου. Επίσης ευχαριστεί όλους τους συγχωριανούς, φίλους και συγγενείς που συμπαραστάθηκαν στο πένθος της για την απώλεια της αγαπημένης τους μητέρας και γιαγιάς.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

• Λόγω ισχύος του νόμου περί προσωπικών δεδομένων, γνωρίζεται ότι οι δημοσιεύσεις για τη στήλη των κοινωνικών (γεννήσεις, βαπτίσεις, γάμοι, θάνατοι, επιτυχίες, προαγωγές κ.λ.π.) θα γίνονται μόνο κατόπιν δικών σας γραπτών ενυπόγραφων ενημερώσεων, που θα περιέχονται στο Σύλλογο με οποιονδήποτε τρόπο (επιστολή, fax, e-mail, κ.λ.π.).

• Γνωρίζεται σε απάντηση σχετικών ερωτημάτων μελών και φίλων του Συλλόγου, που αφορά στο τρόπο καταβολής της συνδρομής τους, ότι αυτή μπορεί να γίνει με τους παρακάτω τρόπους:

— Με κατάθεση στο με αριθμ. **GR3301101570000015729602225** λογαριασμό της Εθνικής Τράπεζας στο όνομα του Συλλόγου.

— Με ταχυδρομική επιταγή στο όνομα του ταμιά του Συλλόγου κ. Μαυραγάνη Περικλή του Κωνσταντίνου.

— Ιδιοχειρώς σε οποιοδήποτε μέλος του Δ.Σ. του Συλλόγου λαμβάνοντας σχετική απόδειξη.

ΑΡΤΟΤΙΝΑ

Η ΓΕΝΕΤΕΙΡΑ ΤΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΔΙΑΚΟΥ

Τρίμηνη ενημερωτική
πολιτιστική έκδοση
Ιδιοκτησία του Συλλόγου
Αρτοτινών Φωκίδας
Ν. Π. μη κερδοσκοπικό
Α.Φ.Μ. 090361430
Γραφεία: Αλκέτου 56 Βύρωνα
16232 Τηλ. & Fax: 210 7655568
Συντακτική Επιτροπή:
Κούρλης Ιωάννης
Βήλος Γεώργιος
Ράπτης Βασίλειος
Λάμπρου Αθανάσιος
Μαυραγάνης Περικλής
Μαυραγάνης Ιωάννης

Σούφλας Ιωάννης
Τσέλιου Χριστίνα
Τσιώτα – Μαυροπούλου Ελένη
Εκδότης - Διευθυντής:
Γιάννης Μαυραγάνης
Τηλ.: 210-7629083
Κιν.: 6973683776
e-mail: artotina.diakos@gmail.com
Ηλεκτρονική σελιδοποίηση
Εκτύπωση - διευκρίνιση:
Εκδόσεις Γραφικές Τέχνες
Καρπούζη Αριστέα & Υιοί Ο. Ε.
Θεοδοσίου 23 Ίλιον Τ.Κ. 13121
Τηλ.-Fax: 210 2619003
e-mail: karpouzi@otenet.gr

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

ΒΗΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΘΑΝ.	30€
ΒΗΛΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΓΕΩΡ.	30€
ΒΗΤΤΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	10€
ΓΙΑΝΝΟΥΖΗ-ΒΑΓΙΑ ΦΑΝΗ ΝΙΚ.	20€
ΓΙΑΝΝΟΥΖΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΩΝ.	20€
ΓΚΙΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ ΣΤΑΜ.	30€
ΖΑΒΑΛΗ-ΠΕΤΡΟΥΤΣΟΥ ΕΛΕΝΗ	20€
ΖΑΒΑΛΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ	20€
ΚΑΝΟΥΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΙΩΑΝ.	25€
ΚΑΠΕΝΤΖΩΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	10€
ΚΑΠΠΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΩΝ.	25€
ΚΑΡΑΜΠΕΛΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ ΓΕΩΡ.	50€
ΚΑΤΣΑΒΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΣ & ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ	30€
ΚΟΚΟΡΗ-ΡΕΓΚΟΥΖΑ ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ	20€
ΚΟΚΟΡΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΔΗΜ.	20€
ΚΟΛΟΒΟΣ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ & ΓΕΩΡΓΙΑ	50€
ΚΟΛΟΒΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΣ.	50€
ΚΟΛΟΒΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΘΑΝ.	25€
ΚΟΛΟΒΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΘΑΝ.	10€
ΚΟΡΔΟΠΑΤΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ	50€
ΚΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ ΓΕΩΡ.	30€
ΚΟΥΡΛΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΓΕΩΡ.	20€
ΚΟΥΡΛΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΓΕΩΡ.	20€
ΛΑΜΠΡΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	25€
ΛΑΜΠΡΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΕΡ.	30€
ΜΑΜΑΛΟΥΓΚΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΩΝ/ΝΟΥ	40€
ΜΑΡΤΕΚΑΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΓΕΩΡ.	5€
ΜΑΥΡΑΓΑΝΗΣ ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΚΩΝ.	30€
ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΥΡ.	30€
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ	30€
ΜΠΑΡΜΠΑΛΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΓΕΩΡ.	30€
ΜΠΑΤΣΑΟΥΡΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	20€
ΜΠΑΤΣΑΟΥΡΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	10€
ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ	5€
ΠΑΛΑΣΚΩΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ ΕΥΣΤ.	20€
ΠΑΛΑΣΚΩΝΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ ΕΥΣΤ.	10€
ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΓΕΩΡ.	30€
ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΔΗΜ.	20€
ΠΕΤΡΟΥΤΣΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	20€
ΠΛΑΚΑ ΓΕΩΡΓΙΑ ΒΑΣ.	20€
ΡΑΠΤΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΒΑΣ.	25€
ΣΕΪΤΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	30€
ΣΙΑΠΕΡΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΩΝ.	10€
ΣΙΑΠΕΡΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΝ.	25€
ΣΙΑΠΕΡΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΩΝ.	25€
ΣΙΩΚΗ ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ ΑΘΑΝ.	10€
ΣΟΥΜΑΛΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	20€
ΣΟΥΦΛΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΙΩΑΝ.	25€
ΣΤΑΜΠΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΗΜ.	20€
ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΩΝ/ΝΟΣ	20€
ΤΣΑΜΑΔΙΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΑΝΑΣΤ.	25€
ΤΣΑΜΑΔΙΑΣ ΣΠΥΡΟΣ ΑΝΑΣΤ.	25€
ΤΣΕΛΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜ.	50€
ΤΣΕΛΙΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΝΙΚ.	10€
ΤΣΙΤΣΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΩΝ.	25€
ΤΣΙΩΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΙΩΑΝ.	25€
ΤΣΟΓΚΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ ΑΘΑΝ.	10€
ΤΣΟΡΤΕΚΗ-ΒΗΛΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΓΕΩΡ.	25€
ΦΛΕΓΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ	20€
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΚΩΝ/ΝΟΣ ΙΩΑΝ.	20€
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΙΩΑΝ.	20€

ΕΤΗΣΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Συνέχεια από τη σελ. 1

σεις για αυτά που παραλείψαμε να κάνουμε ή δεν κάναμε καλά.

Ξεκινώ με τα πεπραγμένα και τις δραστηριότητες του συλλόγου για το 2013.

Οικονομικός Απολογισμός: Για το θέμα αυτό θα ενημερωθείτε στη συνέχεια, όπως άλλωστε προβλέπεται, από την Εξελεγκτική Επιτροπή η οποία έκανε λεπτομερή έλεγχο των βιβλίων και παραστατικών του ταμείου. Αυτό που εγώ μόνο θα αναφέρω είναι ότι δυστυχώς τα παντός είδους έσοδα του Συλλόγου χρόνο με το χρόνο είναι και λιγότερα και έχουν φθάσει σε σημείο να υπολείπονται των εξόδων.

Συμμετοχή σε Εκδηλώσεις-Συνέδρια: Ο Σύλλογος στη διάρκεια του 2013 συμμετείχε ενεργά στις παρακάτω εκδηλώσεις:

- Φυσική παρουσία και κατάθεση στεφάνων στις εκδηλώσεις των εθνικών επετείων της 25ης Μαρτίου και της 28ης Οκτωβρίου στην Αρτοτίνα.

- Διάκεια 2013 στη Λαμία: Κατόπιν παράστασης του Συλλόγου προς την ΠΣΕ, ο Σύλλογος συμπεριελήφθη και προσεκλήθη επισήμως από τη διοργανώτρια, την ΠΣΕ, να συμμετάσχει στην εκδήλωση και να καταθέσει στεφάνι, όπως και έγινε.

- 17ο Πανδωρικό Συνέδριο: Διοργανώθηκε από τη Δωρική Αδελφότητα και πραγματοποιήθηκε στο ΔΙΑΚΟΠΙ την 21 Ιουλ. 2013. Ο Σύλλογος κατέθεσε τις απόψεις-προτάσεις του συμπληρώνοντας το σχετικό ερωτηματολόγιο που του είχε αποσταλεί και οι οποίες συζητήθηκαν την ημέρα του Συνεδρίου. Ο Σύλλογος εκπροσωπήθηκε από τον υποφαινόμενο.

- 15ο Αναπτυξιακό-Πολιτιστικό Συνέδριο της Ομοσπονδίας Συλλόγων ΒΔ Δωρίδας που πραγματοποιήθηκε στους Πενταγιούς στις 3 και 4 Αυγ. 2013. Ο Σύλλογος συμμετείχε στο Συνέδριο με δύο μέλη του και κατέθεσε και ανέπτυξε τις απόψεις-προτάσεις του επί των θεμάτων που συζητήθηκαν.

- Αντάμωμα «Πρατά Λάκο» στις 17-8-2013: Το Δ.Σ. εκπροσωπήθηκε από δύο μέλη του.

Διοργάνωση εκδηλώσεων: Διοργανώθηκαν μόνο οι ετήσιες εκδηλώσεις «ΔΙΑΚΕΙΑ» και «ΦΛΑΜΠΟΥΡΟ» στο χωριό μας. Ειδικότερα για τα ΔΙΑΚΕΙΑ προσπαθήσαμε να τα αναβαθμίσουμε και να τους δώσουμε πιο επίσημο χαρακτήρα έτσι ώστε να ανταποκρίνονται και να εξυπηρετούν το σκοπό για τον οποίο γίνονται δηλ. η απόδοση της πρόπουσας τιμής στη μνήμη του ήρωα. Οι παρεμβάσεις που κάναμε αφορούσαν κυρίως:

- Στο διαχωρισμό του αγωνιστικού κομματιού των εκδηλώσεων, από το κυρίως τελετουργικό.

- Τον εμπλουτισμό των εκδηλώσεων με νέα στοιχεία (ομιλία, απαγγελία της προσευχής του Διάκου).

- Τον λεπτομερή προγραμματισμό και τον ακριβή χρονικό προσδιορισμό των επιμέρους ενεργειών έτσι ώστε να αποφευχθούν παλινωδίες, καθυστερήσεις και απώλεια ενδιαφέροντος παρακολούθησης από τους παρευρισκόμενους.

Όσον αφορά το πανηγύρι αυτό που επιδιώξαμε ήταν να υπάρξει αξιόλογη, αξιοπρεπής και αντιπροσωπευτική όλων των ηλικιών συμμετοχή στην εκδήλωση «ΦΛΑΜΠΟΥΡΟ» και σε συνεργασία με την ορχήστρα στην αποφυγή εκτέλεσης μη παραδοσιακών μουσικών ακουσμάτων μέχρι κάποια χρονική στιγμή. Τώρα το αν πετύχαμε τους στόχους που βάλαμε τόσο στα ΔΙΑΚΕΙΑ όσο και στο πανηγύρι, εμείς ελπίζουμε ότι κάτι καταφέραμε, όμως οι πλέον αντικειμενικοί κριτές μας είστε εσείς και όλοι όσοι παρακολούθησαν τις εκδηλώσεις.

Πληροφορική-Επικοινωνία: Στον τομέα αυτό ενώ ξεκινήσαμε με όρεξη, κάπου στη διαδρομή κολλήσαμε. Για να διευκολύνουμε λοιπόν την επικοινωνία μας με όλους τους φορείς αλλά και τα μέλη του Συλλόγου ανοίξαμε διεύθυνση ηλεκτρο-

νικού ταχυδρομείου μέσω της οποίας παίρνουμε και στέλνουμε μηνύματα, ήδη το τελευταίο φύλλο της εφημερίδας στάλθηκε και ηλεκτρονικά σε όσους αποδέκτες διαθέτουν ηλεκτρονική διεύθυνση και μας την έχουν γνωρίσει. Παράλληλα ξεκινήσαμε το στήσιμο ιστοσελίδας, όμως δεν προχωρήσαμε

όπως το είχαμε σχεδιάσει και έχουμε καθυστερήσει σημαντικά. Ελπίζουμε ότι σύντομα θα προχωρήσει και αυτό το έργο.

Εφημερίδα: Η εφημερίδα όπως όλοι γνωρίζουμε είναι ένα μέσο επικοινωνίας αλλά και προβολής του Συλλόγου και του χωριού μας και πρέπει να καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια για τη συνέχιση της έκδοσής της. Η έκδοση και η αποστολή της εφημερίδας, είναι η δαπανηρότερη δραστηριότητα του Συλλόγου (το 50% των εσόδων του 2013 δαπανήθηκαν για το σκοπό αυτό). Επίσης μέγιστο πρόβλημα αποτελεί, η εξασφάλιση της απαιτούμενης (ποιοτικά και ποσοτικά) ύλης για να γεμίσουν οι σελίδες της. Εμείς ως Δ.Σ.:

- Καταβάλαμε και συνεχίζουμε να καταβάλλουμε κάθε δυνατή προσπάθεια να την εμπλουτίσουμε και να την κάνουμε πιο ελκυστική και ενδιαφέρουσα στο αναγνωστικό της κοινό.

- Ζητήσαμε από όλους τους αποδέκτες της, να μας γνωρίσουν τα πλήρη και ακριβή στοιχεία επικοινωνίας τους προκειμένου να εκκαθαριστεί ο πίνακας αποδεκτών και η εφημερίδα να ταχυδρομείται στους πραγματικούς αποδέκτες της και κατ'επέκταση να περιορισθεί το κόστος της. Δυστυχώς η ανταπόκριση στο κάλεσμά μας ήταν πολύ μικρή.

- Αναθεωρήθηκε ο πίνακας αποδεκτών με βάσει τα στοιχεία που μας στάλθηκαν καθώς και αυτά που συγκεντρώσαμε με προσωπική επαφή το καλοκαίρι, με αποτέλεσμα σημαντική μείωση του κόστους.

- Τέλος και προκειμένου αφενός μεν, να μειωθεί ακόμη περισσότερο το ετήσιο κόστος έκδοσης, σε βαθμό που να μπορεί να καλυφθεί από τα αντίστοιχα έσοδα του Συλλόγου και αφετέρου να υπάρχει μεγαλύτερη άνεση χρόνου στην εξεύρεση της απαιτούμενης ύλης, το Δ.Σ. του συλλόγου απεφάσισε ομόφωνα, να διατηρηθεί ως έχει η ποιότητα, η εμφάνιση και το μέγεθος της έκδοσης, να αλλάξει όμως η περιοδικότητά της και από δίμηνη να γίνει τρίμηνη.

Αυτά που ανέφερα προηγουμένως ήταν υποχρέωσή μας να τα κάνουμε και ίσως και πολύ περισσότερα και για το λόγο αυτό δεν επιζητούμε το χειροκρότημά σας, αντιθέτως επιθυμούμε την καλοπροαίρετη κριτική σας, τις απόψεις και προτάσεις σας και κυρίως τη συμπαράσταση και βοήθειά σας.

Δεν αναφέρομαι μόνο στην οικονομική και υλική βοήθεια του καθενός η οποία βέβαια αποτελεί το βασικότερο παράγοντα για τη συνέχιση της πορείας και των δραστηριοτήτων του Συλλόγου.

Βοήθεια είναι και η ηθική συμπαράσταση και καθολική συμμετοχή στις εκδηλώσεις και δραστηριότητες του Συλλόγου. Βοήθεια αποτελεί ένα κείμενο, μια παλιά ιστορία, ένα ποίημα, μία παρά-

δοση ή έθιμο του χωριού μας που θα μας στείλετε για δημοσίευση στην εφημερίδα.

Είναι ανεπίτρεπτο και λυπηρό το φαινόμενο, να μας στέλνουν άρθρα και υλικό για δημοσίευση άνθρωποι ξένοι προς το χωριό μας ή να αναδημοσιεύουμε κείμενα από άλλα έντυπα όταν η Αρτοτίνα έχει πληθώρα δικών της ανθρώπων υψηλού πνευματικού και μορφωτικού επιπέδου (δάσκαλοι, καθηγητές, δικηγόροι, γιατροί, πολιτικοί, στρατιωτικοί κλπ.) που μπορούν να υπερκαλύψουν το κενό αρκεί να το θελήσουν και να προσφερθούν.

Τελειώνοντας απευθύνω εκ μέρους όλου του Δ.Σ. του Συλλόγου θερμή παράκληση προς τους απανταχού Αρτοτινούς που αγαπούν το χωριό τους, να συμπαρασταθούν και να βοηθήσουν ο καθένας από το πόστο του και όπως μπορεί το Σύλλογό μας για να συνεχίσει τη πορεία του και την όποια προσφορά του.

Σας ευχαριστώ για τη παρουσία σας σήμερα εδώ καθώς και για την υπομονή σας να με ακούσετε και εύχομαι ολόψυχα σε όλους:

Χρόνια πολλά και ένα Ευτυχισμένο 2014 γεμάτο υγεία και χαρά.

Στη συνέχεια το λόγο έλαβε το μέλος της Εξελεγκτικής Επιτροπής κ. **Αριστείδης Κολοβός**, ο οποίος παρουσίασε την έκθεση της επιτροπής για τα οικονομικά πεπραγμένα του Συλλόγου. Ακολούθως το λόγο έλαβαν και άλλα μέλη του συλλόγου τα οποία εξέφρασαν τις απόψεις-προτάσεις τους για διάφορα θέματα που αφορούν τις δραστηριότητες του Συλλόγου και του χωριού μας γενικότερα.

Τέλος ο πρόεδρος της Γενικής Συνέλευσης πρότεινε στα μέλη, την έγκριση των πεπραγμένων του έτους 2013 και την απαλλαγή του Δ.Σ. του Συλλόγου, πρόταση η οποία έγινε ομόφωνα αποδεκτή.

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΡΤΟΤΙΝΩΝ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
«ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ»

Στις 26-1-2014, έγινε στο Μεσολόγγι, η ετήσια Γενική Συνέλευση του Συλλόγου καθώς και η κοπή της πρωτοχρονιάτικης πίτας. Επίσης την Παρασκευή 14-2-2014, πραγματοποιήθηκε ο ετήσιος χορός με τη συμμετοχή ικανού αριθμού μελών και φίλων του Συλλόγου.

Άγνωστα στοιχεία για το ταξίδι της Μέλπως Μερλιέ στη Ρούμελη

Μέλπω Μερλιέ (1889-1979)

Η Μέλπω Μερλιέ (1889-1979), γνωστή για την πρωτοπόρο δράση της στο χώρο της μελέτης της μουσικής παράδοσης του τόπου μας και της μικρασιατολογίας, το καλοκαίρι του 1922, ανύπαντρη ακόμα, ως Μέλπω Λογοθέτη, επισκέφθηκε τη Ρούμελη για να συνάξει τα δημοτικά της τραγούδια. Ήταν η πρώτη ελληνίδα που αποτολμούσε κάτι τέτοιο, καθώς και η πρώτη συστηματική προσπάθεια περισυλλογής του ρουμελιώτικου τραγουδιού. Η Μερλιέ δούλεψε στο Θέρμο (πρώην Κεφαλόβρυσο) της επαρχίας Τριχωνίδας και στην Αρτοτίνα της Δωρίδας. Τα χωριά αυτά της τα υπέδειξε ο συνεργάτης της λαογράφος Δημήτρης Λουκόπουλος (1874-1943), γιατί και στα δύο είχε πολλές γνωριμίες. Η Αρτοτίνα ήταν η ιδιαίτερη πατρίδα του και στο Θέρμο βρισκόταν το σχολείο όπου τότε υπηρετούσε ως δημοδιδάσκαλος.

Το υλικό που συγκεντρώθηκε σ' αυτήν την περιοδεία δημοσιεύτηκε το 1931 στη σειρά της «Ιστορικής και Λαογραφικής Βιβλιοθήκης» του «Συλλόγου προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων» με τίτλο *Τραγούδια της Ρούμελης*. Το βιβλίο χωρίζεται σε πρόλογο, μουσικολογική εισαγωγή και 96 σελίδες με το κείμενο και τη μελωδία του κάθε τραγουδιού. Στον πρόλογο η συγγραφέας υπογραμμίζει πως θα δυσκολευόταν πολύ να πετύχει στο σκοπό της χωρίς τη βοήθεια του Λουκόπουλου, αφού όπως καταθέτει η ίδια, ήταν μοναδικά κατατοπισμένος στη λαογραφία της περιοχής, γνώριζε όσο λίγοι τη «ρουμελιώτικη ζωή» και μπορούσε να την φέρει σε επαφή με τις καλλίτερες φωνές. Στην ίδια σελίδα επίσης, εκθέτει τη μέθοδο που ακολούθησε για να απαθανατίσει στο πεντάγραμμο τους σκοπούς που άκουγε.

Μεταφέρω εδώ τη σχετική παράγραφο, γιατί παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον:

«Μα όσο πιο γνώριμοι μου γίνονταν οι ρουμελιώτικοι σκοποί, τόσο πιο δύσκολο μου φαίνονταν ν' ακινητήσω στο χαρτί τη φευγαλέα γραμμή τους. Φωνόγραφο δεν είχα, το μόνο βέβαιο μέσο για να ξανακοιτάξω κανείς αργότερα, κι όσες φορές θέλει, το μαζεμένο υλικό, το μόνο επίσης μέσο για να το υποβάλω στην κρίση και στον τόσο χρήσιμο έλεγχο των άλλων. Επρεπε λοιπόν ν' αναπληρωθεί η έλλειψη αυτή με λεπτόλογη φροντίδα κι ακριβολογία. Μια φορά το τρα-

γούδι γραμμένο, το εξέλεγα πολλές φορές, μ' όλους τους τρόπους. Μου το τραγουδούσε ο τραγουδιστής, του το τραγουδούσα κι εγώ, μου τόπαιζε στο βιολί του κι ο κ. Λουκόπουλος, που τα τραγούδια τα ήξερε σαν τους καλύτερους τραγουδιστές. Το βιολί αυτό μου στάθηκε ανεκτίμητος βοηθός στα ελεύθερα τραγούδια, με την άστατη κυμαινόμενη γραμμή. Και δέκα και δεκαπέντε φορές γίνονταν ο έλεγχος του κάθε τραγουδιού. Δε θέλω να πω μ' αυτό πως η συλλογή είναι αλάθευτη, ελπίζω μόνο οι ελλείψεις της να μην είναι ουσιαστικές.»

Η Μερλιέ συμπεριέλαβε στη συλλογή της 66 τραγούδια από 5 άντρες και 7 γυναίκες ηλικιών κυρίως μικρών (16-26) και μεσαίων (42-50). Το 71% των τραγουδιών απαγορεύτηκαν από τον πενήνταχρονο Γιάννη Γεωργίου από το Θέρμο, που όπως γράφει η ίδια «είχε ωραία φωνή και έκφραση πολλή». Στην Αρτοτίνα η συγκομιδή ήταν αισθητά μικρότερη. Τα μόλις 9 τραγούδια που συγκεντρώθηκαν εκεί, προέρχονταν από 6 πληροφορητές, καταγόμενους όχι μόνο από την Αρτοτίνα, αλλά κι από άλλα δυο χωριά της περιοχής, τη μικρή Παλούκοβα και το Δροσούχορι.

Για κάποιο λόγο που δεν μπορούμε να γνωρίζουμε, η Μερλιέ δεν θέλησε να εμπλουτίσει τον πρόλογο της με ιδιαίτερες παρατηρήσεις και εντυπώσεις από τους ανθρώπους που συνάντησε στο ταξίδι της και από τα γλέντια, τους χορούς και τα πανηγύρια τους. Αναφέρει απλώς πως στα μέρη εκείνα ένιωσε να ζωντανεύει το «θάμασμα να κουβεντιάζουν τα βουνά με τις κοντοραχούλες». Καταλαβαίνετε λοιπόν το μέγεθος της έκπληξης και της χαράς μου, όταν, ξεφυλλίζοντας πρόσφατα το ανέκδοτο ημερολόγιό της, ανακάλυψα 30 σελίδες με αυτά ακριβώς τα στοιχεία που έλειπαν από το βιβλίο της.

Ας παρακολουθήσουμε λοιπόν το ταξίδι της Μερλιέ βάσει των ανέκδοτων ημερολογιακών σημειώσεών της.

Το ταξίδι στη Ρούμελη διάρκεσε 18 μέρες, από τις 30/6 ως τις 17/7, χωρίς να υπολογίζεται ο χρόνος της επιστροφής από την Αρτοτίνα στην Αθήνα. Στο ημερολόγιο περιλαμβάνονται εγγραφές για τις 30/6 και 1/7, 5/7 και 6/7, 14/7 και 17/7. Οι δυο πρώτες θα πρέπει να καταχωρήθηκαν στο Θέρμο (1.860 κάτοικοι τότε και τώρα, με βάση την απογραφή του 1991, 1.750), οι δύο μεσαίες αφορούν την επίπονη πορεία από το Θέρμο στην Αρτοτίνα (1.349 κάτοικοι τότε και τώρα, με βάση την απογραφή του 1991, 285), και οι δύο τελευταίες αναφέρονται στις μέρες διαμονής στην Αρτοτίνα, αλλά είναι γραμμένες κι οι δυο μετά την ημερομηνία που υποδεικνύει το ημερολόγιο. Από το κείμενό τους μάλιστα, προκύπτει ότι τουλάχιστον το πρώτο αποτελεί εγγραφή της 18/7 γιατί, αν ήταν της 14/7, δεν θα είχε χρησιμοποιήσει η Μερλιέ τη λέξη «χθες» για ένα πανηγύρι που έγινε μετά από τρεις μέρες.

Για να φθάσει στο Θέρμο η Μερλιέ, ακολούθησε τη διαδρομή Πάτρα-Μεσολόγγι-Αγρίνιο. Απ' εκεί ανέβηκε στο Θέρμο με αμάξι μέσω Πετροχωρίου. Την πρώτη μέρα στο Θέρμο η Μερλιέ ασχολήθηκε με την 70χρονη Άννα Μαυρέλη που κατοικούσε εκεί, αλλά καταγόταν από τον Πλάτανο

της Ναυπακτίας. Από τα τραγούδια που της είπε, η Μερλιέ κατέγραψε μόνο το Μαζωχτό χορό «Χελιδονάκι θα γενώ». Αυτό όμως έτυχε να γίνει και το πιο διάσημο όλης της συλλογής, αφού άρεσε τόσο πολύ στον Σκαλκώτα, που χρησιμοποίησε τη μελωδία του σ' έναν από τους 36 ελληνικούς χορούς του.

Από την Μαυρέλη, εκτός από το Μαζωχτό, η Μερλιέ πήρε και πληροφορίες για ορισμένες κατηγορίες δημοτικών τραγουδιών και για το μεταναστευτικό πρόβλημα των αγροτικών μας πληθυσμών. Αυτά και μερικά ακόμα θα τα βρούμε στην ημερολογιακή της σημείωση της 30/6/1922:

«Μας τραγούδησε σήμερα η Άννα Μαυρέλη, 70 χρόνων, από τον Πλάτανο της Ναυπακτίας. Ζωηρή, με ψυχή, και με ντέρτι, μα όχι ντέρτι νυσταγμένο. Στον Πλάτανο έχουν πολλά ξενητιάτικα τραγούδια γιατί ο τόπος είναι φτωχός και άγονος και ξενητεύονται οι άντρες, άλλοι στην Αμερική, άλλοι σε ελληνικές επαρχίες. Η γριά Μαυρέλη είχε δυο γιους στην Αμερική, τα ξενητιάτικα τα λένε μόνο οι γυναίκες. *Ετσι δα, σαν πάμε για ξύλα λέμε κανένα ξενητιάτικο. Για να ξεθυμαίνουμε ... ή για να βασανιζόμαστε περισσότερο. Ε, τί να κάμ'ς.* Μας είπε δυο ξενητιάτικα. Μουσικά μου φάνηκαν μονότονα και φτωχά, ένας μονότονος θρήνος. Κάποτε η γριά αναστέναζε στη μέση του τραγουδιού, τόσο φυσικά, που δεν ήξερες αν ο αναστεναγμός ήταν δικός της ή του τραγουδιού. Μοιρολόγι δε θέλησε με κανέναν τρόπο να μας πει. Ήταν στου κουμπάρου της, του Λουκόπουλου το σπίτι, και τό 'χε σε κακό. Μα στον Πλάτανο δε λεν μόνο τα ξενητιάτικα οι γυναίκες. Όλα τα τραγούδια αυτές τα λεν. Οι άντρες δεν τραγουδούν παρά σπάνια.

Νανουρίσματα τραγούδια δε λεν. Κάτι συνηθισμένα: «κοιμήσου να πάμε εδώ κι εκεί...», όχι τραγουδιστά, αλλά με απαγγελιά λίγο μουσική.

Οι γυναίκες στον Πλάτανο φορούν κάτι μακριά μαντήλια, που κρέμονται ως τη μέση και άσπρες κάλτσες. Τύπος η γριά Μαυρέλη: με ποίηση –το λέει η καρδιά της. Ενώ όσες γυναίκες άκουσα εδώ, φρικτές κι απαίσιες. Ή μια ψιλή έρρινη φωνή, ή, έρρινες πάλι, στριγγλιές, για να φεύγεις μίλια μακριά».

Την επόμενη μέρα η Μερλιέ βλέπει τον ζουρνάτζί Αθανασούλα και το γιο του. Η συνάντησή τους δεν θα αποφέρει καταγραφές, αλλά θα είναι γόνιμη σε πληροφορίες για τα όργανα και τη μουσική της περιοχής. Επίσης και για την πρόσληψη της μουσικής από την ίδια.

1 Ιουλίου 1922

«Σήμερα», γράφει, «[ήρθε] η σειρά του Αθανασούλα του γύφτου απ' το Καρπενήσι. 80 χρόνων, μα γερός και ευθυτενής. Ήρθε με το εγγόνι του τον Πέτρο, 12 χρόνων, μαυριδερό, νόστιμο αγόρι, που είχε τ' αξίωμα να βαράει το νταούλι. Τούτο είναι μεγάλο και το φορούν κρεμασμένο με πέτσινα λουριά απ' το λαιμό, και το βαρούν με το νταουλόξυλο. Οι γύφτοι το φτιάχνουν μοναχοί τους από δέρματα κασίκας. Ο Αθανασούλας λοιπόν έπαιζε την καραμούζα (ζουρνάς). Αυτές τις φτιάχνουν μόνο στην Πόλη. Το επιστόμιό της, που όμως είναι ηχητικό, το λένε τσαμπούνα, και έναν μι-

κρό κύκλο που προσαρμόζει στην τσαμπούνα, μπουκαδούρα.

Η καραμούζα στρίγκλιζε, σαν τρυπάνι στ' αυτιά σου, και ο Πέτρος βαρούσε το ρυθμό με το νταούλι του.

Βάρβαρη βέβαια μουσική, μα οργανιστική.

Ο γύφτος έπαιζε και τη φλογέρα, το νάι. Ήταν καμωμένη από μπρούντζο. Ρώτησα αν την κάνουν κ' από καλάμι, όχι, λέει, γιατί το καλάμι έχει τα κόμπια, και δε βγάζει φωνή λαγαριστή. Για να παίξει με κέφι ο γερο-Αθανασούλας ήθελε να πει κάμποσες οκάδες κρασί. *Κ' εσύ σαν πεις κάτι, έλεγε του Λουκόπουλου, είδες πως το λιγοθυμάς το βιολί;*

Τούτοι οι γύφτοι του Καρπενησιού είχαν για δουλειά νά 'ναι σιδηρουργοί και οργανοπαίχτες. Σιγά-σιγά φαίνεται πως οι Καρπενησιώτες γύφτοι άφηναν τη σιδηρουργική κ' ήταν μόνο οργανοπαίχτες. Τώρα όμως ξεφυλλίζονται και δεν παίζουν πια τόσο τα άργανα. «Τ' άργανα» είναι το νάι και το νταούλι μαζί. Άλλοι τέτοιοι οργανοπαίχτες είναι οι Τουρκόγυφτοι της Ποδολοβίτσας [Πεντάλοφο] που εγκαταστάθηκαν εκεί μονίμως.»

Η τελευταία ημερολογιακή καταχώρηση της Μερλιέ στο Θέρμο αφορά τον Γιάννη Γεωργίου ή Καρακώστα, που από τη φωνή του κατέγραψε τα 8/11 των τραγουδιών της συλλογής της. Τον χαρακτηρίζει λοιπόν ως γνωστό για την καλλιφώνία του τόσο στο Θέρμο, όσο και στα περικόωρα, προσθέτοντας ότι το τραγούδι είναι συνυφασμένο με την ίδια τη ζωή του, κι ότι η φωνή του διαθέτει έμφυτη ευλυγισία και χάρη.

Στις 5 Ιουλίου του 1922, έχοντας μείνει πέντε μέρες στο Θέρμο, η Μερλιέ με τον Λουκόπουλο, τη γυναίκα του και τον αγωγιάτη Λάμπρο Ντρέλια από τη σημερινή Μανδρινή, ξεκίνησε τα χαράματα για την Αρτοτίνα. Ήταν μια πορεία από τα 360 στα 1.180 μ., που κράτησε δυο ολόκληρες μέρες και έδωσε την ευκαιρία στην Μερλιέ να απολαύσει ένα από τα πιο μεγαλειώδη πανοράματα της ρουμελιώτικης φύσης.

Η Μερλιέ στο ημερολόγιό της, εκτός από το θαυμασμό για τη φύση που πρωτοέβλεπε, μιλάει με πολύ συμπάθεια και για τον Λάμπρο, από τον οποίον κατέγραψε και τρία τραγούδια. «Είναι», γράφει, «ο πιο όμορφος τύπος χωριάτη που έχω δει κι όμορφο παλικάρι. Με φυσική ευγένεια και αίσανση. Σεμνός και με μια συχία στις κινήσεις, στην ομιλία, σε όλο του το είναι. Λιγόλογος, προσεκτικός, ευγενής, ο Λάμπρος λες και βαστούσε από σόι.»

Τη νύχτα μεταξύ 5 και 6 Ιουλίου οι οδοιπόροι κοιμήθηκαν στο ύπαιθρο, στην τοποθεσία Νεροπρίονο του Ξηροβουνιού, σε ύψος γύρω στα 1.000 μ., «κοντά σε ίσκιους και νερά», όπως γράφει χαρακτηριστικά η Μερλιέ στο τετράδιό της.

Η διαμονή της στην Αρτοτίνα, πιθανότατα στο σπίτι των Λουκόπουλων, διάρκεσε το λιγότερο έντεκα μέρες, ως τις 17 Ιουλίου. Στο ημερολόγιό της βρίσκουμε σημειώσεις μόνο για την 8η και 11η μέρα της εκεί διαμονής της (14 και 17 Ιουλίου) γραμμένες, όπως προανέφερα μετά το πανηγύρι της 18ης Ιουλίου. Το πιο ενδιαφέρον

ΕΤΗΣΙΑ ΧΟΡΟΕΣΠΕΡΙΔΑ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΡΤΟΤΙΝΩΝ “Ο ΑΘ. ΔΙΑΚΟΣ”

Με επιτυχία πραγματοποιήθηκε το Σάββατο 15-2-2014, στο κέντρο «ΣΤΕΚΙ ΤΗΣ ΓΕΥΣΗΣ», ο ετήσιος χορός του Συλλόγου με συμμετοχή ικανού αριθμού συγχωριανών αλλά και πολλών γνωστών και φίλων. Η διασκέδαση και ο χορός με παραδοσιακή μουσική και τραγούδι,

κράτησε με αμείωτη ένταση, μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες. Στην εκδήλωση παραβρέθηκαν και τίμησαν με τη παρουσία τους, ο Αντιδήμαρχος του Δήμου Δωρίδος κ. **Ευσταθίου Ανδρέας**, καθώς και ο Αντιπρόεδρος του Δ.Σ. και μέλος του Συλλόγου κ. **Κων/νος Παλασκώνης**.

ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΔΥΟ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Του Βασίλειου Αποστολάκη

Μέσα στις καθημερινές φροντίδες του σύγχρονου ανθρώπου θα έχει περάσει απαρατήρητο από πολλούς το γεγονός που υπάρχει δίπλα μας και ανάμεσά μας, μια κοινωνία γεμάτη ζωή και δράση, που λειτουργεί υποδειγματικά, οργανωμένη με αξιοζήλευτους κανόνες. Τα μέλη της, στην συντριπτική τους πλειοψηφία, αν και στερημένα, από το λεγόμενο «ανθρώπινο λογικό», είναι εν τούτοις προικισμένα με τόσα αξιοθαύμαστα χαρίσματα, που τους επιτρέπουν να συμβιώνουν με ένα απίστευτο ρυθμό αρμονίας και να δραστηριοποιούνται δημιουργικά, υπακούοντας σε άγραφους γενετικούς κώδικες.

Στην ιδανική, αλλά υπαρκτή αυτή κοινωνία, όλοι, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων, παράγουν ένα ωφέλιμο έργο με ένστικτο, τάξη και ευσυνειδησία σε τέτοιο βαθμό, που θα μπορούσε να αποτελέσει πρότυπο για την ανθρώπινη κοινωνία. Μέσα όμως, στο σύνολο των ατόμων αυτών του μόχθου και της εργατικότητας, υπάρχει και ζει παρασιτικά μια ολιγομελής ομάδα ατόμων, ανικάνων για οποιαδήποτε ενεργό απασχόληση και αναγκαίων μόνο για την αναπαραγωγική διαδικασία. Τα παρασιτικά αυτά όντα, μετά την ολοκλήρωση της προαναφερόμενης μοναδικής αποστολής τους, αποβάλλονται ως ξένα σώματα από ένα κόσμο φιλοπονίας και δράσης, στον οποίο δεν έχουν πλέον καμιά θέση και κανένα προορισμό. Η μαγική αυτή κοινωνία, που κυριαρχικό της γνώρισμα έχει την ακάματη εργατικότητα των μελών της και την απρόσιτη για τα ανθρώπινα μέτρα ευταξία της, είναι η κοινωνία των μελισσών...

Έχουμε και εμείς οι άνθρωποι την δική μας κοινωνία, με αναρίθμητους νόμους και κανονισμούς, που διέπουν την ζωή μας και την ρυθμίζουν την συμπεριφορά μας.

Στην ανθρώπινη κοινωνία το πρόβλημα της επιβίωσης από την μία πλευρά και οι ποικίλες ικανότητες του ανθρώπου από την άλλη, γέννησαν από την προϊστορική ακόμη εποχή, την ανάγκη της δραστηριοποίησής τους, πρώτα για την εξασφάλιση του επιουσίου και έπειτα για

την ικανοποίηση οικογενειακών, στεγαστικών και άλλων αναγκών του. Η εργασία υπήρξε λοιπόν, ακόμη και για τον πρωτόγονο άνθρωπο των σπηλαίων, ο μοναδικός τρόπος για να πορίζεται τα προς το ζην, επαληθεύοντας έτσι έμπρακτα και την καταδίκη του πρωτόπλαστου Αδάμ να τρώγει τον άρτο του με τον ιδρώτα του προσώπου του. Οι κανόνες της κοινωνικής συμβίωσης που ακολούθησαν την διαχρονική εξέλιξη του ανθρώπου, προσαρμόστηκαν στις καθημερινά αυξανόμενες καινούργιες ανάγκες του, ξεκινώντας από την βασική αρχή ότι τα μέλη της κοινωνίας, αρχικά μόνο οι άνδρες και αργότερα και οι γυναίκες, είναι υποχρεωμένα να μετέχουν ενεργά στην παραγωγική διαδικασία και δικαιούνται στη συνέχεια να συμμετέχουν ανάλογα στην απόλαυση των βιοτικών αγαθών. Με την λογική αυτή, είναι αυτονόητο το ότι οποιοδήποτε άτομο, που με κίνητρο την οκνηρία ή με δική του επιλογή και εκτός από αντικειμενικά εμπόδια (ανεργία, ακατάλληλη ηλικία ή ανικανότητα για εργασία) παραμένει έξω από την ενεργό δράση, θα πρέπει αντίστοιχα να μη λαμβάνει μέρος στα προϊόντα του μόχθου των άλλων, διότι, σε αντίθετη περίπτωση, ο παρασιτισμός θα λειτουργούσε σε βάρος του κοινωνικού συνόλου.

Παρ' όλα αυτά, τα «παράσιτα» στην ανθρώπινη κοινωνία, όλοι εκείνοι που η οκνηρή ιδιοσυγκρασία τους είναι η μόνη αιτία που τους κρατάει μακριά από τον στίβο της εργασίας, πολλαπλασιάζονται καθημερινά, κατορθώνοντας με πονηρή επιτηδειότητα να κρύβουν την φυγοπονία τους.

Τα άτομα αυτά, αληθινοί κηφήνες της σύγχρονης ζωής, είναι μια πραγματική μαστίγια για την εργαζόμενη μάζα του πληθυσμού, αν ληφθεί υπ' όψιν ότι, χωρίς να προσφέρουν τίποτε θετικό στο σύνολο, αποκτούν ωφελήματα και παροχές, τις περισσότερες φορές με παράνομα και αθέμιτα μέσα. Για τα άτομα αυτά, που με την απαράδεκτη συμπεριφορά τους τοποθετούνται έξω από το κοινωνικό πλαίσιο, είναι ιδιαίτερα αισθητός ο Απόστολος Παύλος στην προς Θεσσαλονικείς Β' επιστολή του, επισημαίνοντας πως «ο μη εργαζόμενος μηδέ εσθιέτω».

Εκείνος που θα παρατηρήσει προσεκτικά τα

συμβαίνοντα στην καθημερινή ζωή, θα βρεθεί πολλές φορές αναπάντεχα σε απροσδόκητες ανακαλύψεις. Ζώντας κανείς ανάμεσα σε δύο οργανωμένες κοινωνίες, που ζουν και λειτουργούν παράλληλα, αλλά σε ξεχωριστούς δρόμους, θα συναντήσει ομοιότητες, που τις έχει προσδιορίσει ο ακατανίκητος νόμος της Φύσης, αλλά και διαφοροποιήσεις, τις οποίες έχει μηχανευθεί ο άνθρωπος νούς. Ο ζήλος και η εργατικότητα είναι κοινό γνώρισμα και των δύο κοινωνιών.

Το μελίσσι στην κυψέλη με τις «εργάτριες» μέλισσες δουλεύει συστηματικά, σαν μια καλοκουρδισμένη μηχανή, υπακούοντας σε προαιώνιους φυσικούς νόμους, ενώ οι συνθήκες της ζωής στην ανθρώπινη κοινωνία δεν δίνουν την δυνατότητα πλήρους απασχόλησης στον ενεργό πληθυσμό και έτσι η συνεχώς αυξανόμενη ανεργία, μαζί με τους αντικειμενικά αρνητικούς παράγοντες (γήρατος - αναπηρίας - νοσηρότητας) κρατούν ένα σημαντικό τμήμα του εργατικού δυναμικού μακριά από την παραγωγική διαδικασία. Από την αντίθετη πλευρά, είναι οι κηφήνες, εκείνοι που εκ πεποιθήσεως αποφεύγουν από οκνηρία, κάθε εργασία, παρ' όλον ότι έχουν και τις ικανότητες και τις ευκαιρίες, επιλέγοντας προκλητικά να ζουν εις βάρος των άλλων.

Και στη μεν κοινωνία των μελισσών οι κηφήνες σύμφωνα με αμείλικτη φυσική επιταγή, εξολοθρεύονται αλύπητα από τις εργάτριες μέλισσες, μετά την ολοκλήρωση της γονιμοποίησης της βασίλισσας της κυψέλης, στην δε ανθρώπινη κοινωνία οι οκνηροί και φυγόπονοι, όχι μόνο δεν αντιμετωπίζουν καμία κύρωση, αλλά επιστρατεύουν την πανουργία τους, για να καλύψουν την απέχθειά τους για κάθε είδους εργασία, επιλέγοντας τον παρασιτικό βίο για να απομυζούν αδιάντροπα τον κόπο όλων εκείνων, που με εντιμότητα και ζήλο μοχθούν.

Δύο κοινωνίες για σύγκριση: η μία των λογικών όντων, πολλά από τα οποία συνηθίζουν να ζουν με τρόπους, αντίθετους προς το Δίκαιο και την Ηθική και η άλλη, των μελισσών, που η ζωή τους είναι πιστά προσηλωμένη στις προσταγές της Φύσης.

Θα ήταν παράτολμο να προβληματισθεί κάθε σκεπτόμενος ως προς το σε ποια κοινωνία θα ήθελε να ανήκει;...

Άγνωστα στοιχεία για το ταξίδι της Μέλπως Μερλιέ στη Ρούμελη

Συνέχεια από τη σελ. 4

σημείο του κειμένου που αφορά την 14η του Ιουλίου είναι το σχόλιο της Μερλιέ για τον παπά του χωριού, του οποίου η κόρη Ευτυχία Φασίτσα, της τραγούδησε το «Σαράντα δυο κλεφτόπουλα».

«Ο παπα-Φασίτσας», γράφει, «πήγε ως τη δεύτερα γυμνασίου. Αγάπησε μια, μα δεν τον άφησαν οι γονείς του να την πάρει, πήρε ύστερα την παπαδιά του, χωρίς να την αγαπά, επειδή το ήθελαν οι δικοί του. Δεν μπόρεσα ποτέ να την βάλω στην καρδιά μου. Ήταν ανάρτητος στο Μακεδονικό αγώνα, μερικούς μήνες με τον Παύλο Μελά και ενάμισι χρόνο με τον Τσόντο. Τώρα είναι παραδομένος στο κρασί και στο γλέντι. Πίνει φοβερές ποσότητες και κανα-δυο φορές κόντεψε να πεθάνει. Μια νύχτα γυρίζοντας σπίτι του έπεσε σ' ένα ρέμα. Όσο μεθυσμένος κι αν είναι ποτέ δε λείει ανοησίες ή ασυναρτησίες κι έχει πάντα κέφι. Υποχρεωτικός, και θυσία στους ξένους. Λειτουργεί καλά, σαν κάποιος που καταλαβαίνει εκείνα που λέει. Μια φορά στη Ναύπακτο πήγε σ' ένα café chantant που τραγουδούσαν κάτι «prima-donnes», έτσι τις λένε εδώ, και μ' αυτό εννοούν Σόδομα και Γόμορα! Λοιπόν ο παπάς, αφού ακούμπησε το καλημαύκι του σ' ένα τραπέζι, ανέβηκε στη σκηνή και χόρεψε με τις prima-donnes. Κάποιος θέλησε να του κάνει παρατήρηση πως, αυτός, παπάς άνθρωπος κτλ. Και ο παπα-Φασίτσας δείχνοντας το καλημαύκι του απάνω στο τραπέζι: *εκεί είναι ο παπάς, και εδώ είναι ο Κώστας*.

61 χρόνων και 2 μηνών, αντοχή και περπατησιά νέου, και ζωηρά γαλανά μάτια, που δεν αλλοίωσε το ποτό. Χθες στο πανηγύρι της Αγιά-Μαρίνας χόρεψε κι έσυρε το χορό με χάρη και λεβεντιά. *Αφού χορεύει μέσα μου η καρδιά μου θα χορέψω*.

Μετά τη λειτουργία έβγαλε λόγο. Είχαμε ωραίο καιρό, δροσερό, με τον ήλιο κρυμμένο στα σύννεφα. *Κι ο Θεός είναι λεβεντιά*. Καημένη παπα-Φασίτσα. Ένα βράδυ αργά πέρασε κάτω απ' το σπίτι και φώναζε *όπα...Και πλέον ου. Μόνο στο πιάτο δεν μπορεί να βάλει πλέον ου*.

Ακόμα πιο ενδιαφέρον είναι το δεύτερο Αρτοτινό σημείωμα της Μερλιέ που αφορά την 17η Ιουλίου

(Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο Μέλπως Μερλιέ)

και το πανηγύρι της Αγιά-Μαρίνας. Η περιγραφή είναι ιδιαίτερα ζωντανή με πολλές ανεκτίμητες πληροφορίες για τις υπαίθριες γιορτές της εποχής εκείνης.

«Κάναμε», γράφει, «δυο ώρες δρόμο μέσ' από τον Ξηριά για να πάμε [στο παρεκκλήσι] της Αγιά-Μαρίνας. Καλή, θερμή λειτουργία. Την έκανε ο παπα-Φασίτσας. Ύστερα μας κάλεσαν να φάμε στο τραπέζι του βλάχου Καραγεώργου. Είναι 94 χρόνων, κι ανεβαίνει ακόμα τα βουνά. Εδώ οι άνθρωποι δε γερνούν. Τα 60 είναι νεότης. Βλέπω πολλούς να είναι 75, 80, 90, 93 χρόνων και όχι ένας και δύο.

Φάγαμε λοιπόν, ολόγυρα καθισμένοι κατά γης, κρέας και πίτες όλων των λογίων και αγνό, θαυμάσιο γιαούρτι. Ύστερα βέβαια άρχισε το τραγούδι. Στο τραπέζι μας ήταν και ο κλαριτζής ο Κώστας, που κι αυτός έχει χρηματίσει ανάρτητος. Έχει όμως άγριο, απολίτιστο πρόσωπο.

Στο παρακάτω τραπέζι είχαν κι εκεί όργανα και τραγουδούσαν. Μπερδεύονταν τα δυο τραγούδια γιατί δε φύλαγαν να παύσει το ένα τραπέζι κι ύστερα ν' αρχίσει το άλλο. Μου φάνηκε μάλιστα πως για τους άλλους τραγουδιστές μιλούσαν σαν με περιφρόνηση. *Ου, τάχατες, τί ξέρουν κι αυτοί*. Και δεκαπέντε και τριάντα τραπέζια νά 'ναι τρα-

γουδούν όλοι μαζί, και διαφορετικά τραγούδια. Φαντάσου πανδαιμόνιο. Τραγούδησαν κλέφτικα. Αυτά τα ευλογημένα είναι όλο και απορίες. Και αλλαγές. Και πώς εξαρτάται απ' τον τραγουδιστή να το κάνει ανυπόφορο. Λίγη μύτη και κάμποση κλάψα και γρίνα, και σου έρχεται να πάρεις τα βουνά. Αυτά όμως τα κλέφτικα τραγούδια αρέσουν των ανδρών, τα λένε με «μεράκι» και το πιο συχνό, σαν τα τραγουδούν κλείνουν τα μάτια τους. Ύστερα από κάθε στροφή ο κλαριτζής έπαιζε στο κλαρίνο του τη στροφή αυτή ... ή κάτι που της έμοιαζε λίγο πολύ. Βαρετό ήταν το κλαρίνο, όλο τα ίδια έπαιζε, ποικιλία κι ανεβοκατεβάσματα από σκάλες και μελωδία «ντιπ», καθώς λένε εδώ. Κάθε τόσο λένε ντιπ. Λοιπόν ο κλαριτζής μάς χαλούσε το τραγούδι, καθώς διέκοπτε κάθε στροφή με τους μονότονους λαρυγγισμούς του οργάνου του. Ο παπα-Φασίτσας είπε το «Εγώ είμαι η βλάχα η έμορφη, η βλάχα η παινεμένη», όχι όπως τό 'χω γραμμένο, μα όπως το τραγουδούν και στις πόλεις. Είχα την ιδέα πως ήταν καινούριος σκοπός αυτός, μα ο παπάς λέει πως είναι παλιό.

Μετά το τραγούδι άρχισε ο χορός όπου ενώθηκαν οι παρέες. Οι άντρες όλοι χόρευαν έκτακτα, ακόμη και οι κοντοί και οι άχαροι. Όταν έσερνε ο καθένας, έβλεπες την τέχνη τους. Δημιουργία και εδώ και improvisation, ευστροφία και ποικιλία. Απ' ό,τι είδα ως τώρα, αυτό ήταν σχεδόν το πιο ωραίο. Και τους φαντάστηκα όλους με φουστανέλλες ή καν με τα όμορφα βλάχικα ρούχα, τί ζωγραφιστοί θα ήταν και γραμμένοι. Φορούν αυτά τα φράγκικα και είναι σαν τη μύγα μέσ' στο γάλα, γιατί δεν ξέρουν να τα φορούν σαν κύριοι, και μοιάζουν ή ξεπεσμένοι ή κουτσαβάκηδες. Όλη την πρωτοβουλία την έχει αυτός που σέρνει το χορό. Οι άλλοι κάνουν τα συνηθισμένα βήματα και συμμορφώνονται μαζί του. Χόρεψαν κ' οι γυναίκες, πολύ συνηθισμένα και χωρίς καμία πρωτοτυπία. Όλες τα ίδια, σαν κορίτσια παρθεναγωγείου. Είπα σε κάποιον πως οι γυναίκες δε φτάνουν τους άνδρες στο χορό, και μου είπε πως είναι έτσι αρεστό να χορεύουν ήσυχα και μετρημένα οι γυναίκες χάριν σεμνότητας. Ωστε κ' εδώ στους άνδρες η δημιουργία.

Εκείνος που σέρνει το χορό δε ρίχνει χρήματα στους μουζικάντηδες, άπαγε δε να είναι γυναίκα. Τώρα κάποτε ρίχνει και εκείνος που σέρνει, μα ο κ. Λουκόπουλος θυμάται πως άλλοτε δε γινόταν. Όταν όμως χορεύει συγγενής ή φίλος, ρίχνουν όλοι όσοι τον έχουν συγγενή ή φίλο για να τον τιμήσουν. Κολνούν κι απάνω στου κλαριτζή το μέτωπο, σαν παραμεγαλώσει ο ενθουσιασμός, και εκατοστάτικο και πεντακοσάτικο. Ο κλαριτζής κρατάει μερικές δραχμές, και τα άλλα τα δίνει πίσω.

Έσυρα και εγώ το συρτό, και είδα πως τα πήγαινα τα βήματα του τσάμικου. Εκείνος που πιάνει να σύρει το χορό, αν είναι κανείς χορός για ήχος που τον προτιμά, λέει του κλαριτζή και τον παίζει. Και από αυτό φαίνεται πόσο αυτός που σέρνει το χορό είναι το κύριο πρόσωπο. Ο κλαριτζής εκεί που παίζει τσάμικο παίζει συρτό, και αυτοί που χορεύουν αμέσως συμμορφώνονται. Οι άντρες χόρεψαν και χασάπικο, που όταν γρηγορεύει πολύ, γίνεται οργιαστικός. Η Ελένη[1] ζήτησε να της παίξουν αρβανίτικο όταν έσυρε. Ο χορός έγινε συχνά αφορμή να γίνουν δράματα και φονικά. Π.χ. στο πανηγύρι της Αρτοτινάς, του Άη-Γιαννιού, όπου συχνά γίνονταν *τρίδιπλος, τετρακάγκελος* χορός (όταν ήταν πάρα πολλοί οι χορευτές), χορεύαν πρώτα οι άντρες, και οι γυναίκες χόρευαν, μα χωριστά. Ωστε δε φτάνει «να χωρίζει το μαντήλι»! Κάποτε όμως ενώνονται, δηλαδή τραβούν μερικές γυναίκες μπροστά, κι ύστερα άντρες, ή βάζουν τους άντρες μετξύ. Εκεί λοιπόν πολλές φορές μάλωναν ποιος θα βάλει τη δική του, αδερφή, συγγένισα, αρραβωνιαστικιά, να σύρει το χορό. Κι αμέσως άστραφταν μαχαίρια, γιαταγάνες, πράμα που θεωρούνταν ως ένδειξη παλικαρίας. Άλλη μια αφορμή, όταν ο ένας έσερνε το χορό του άλλου. Συχνά έγιναν φόντοι, παραχές, φωνές και σκόρπισμα γενικά. Εκεί που γινόταν εξαίρεση ήταν σαν ήθελε να χόρεψι γέροντας. Η νεότης τότε υποχωρούσε. Οι γέροντοι χόρευαν όλοι, επίσης και οι παπάδες, το

βράδυ της Τυρινής και τραγουδούσαν ένα Εξαποστειλάριο *Δεύτε προσκυνήσωμεν*. Η πλατεία που χορεύουν λέγεται χοροστάσι. Σαν ν' αντικατάσθηκε το αρχαίο στάδιο».

Η Μερλιέ με τους Λουκόπουλους φαίνεται να ξεκίνησαν για το ταξίδι της επιστροφής λίγο μετά το πανηγύρι της Αγίας Μαρίας, αν και δεν μπορούμε να καθορίσουμε με ακρίβεια την ημερομηνία. Μπορούμε όμως να υποθέσουμε ότι γύρισαν από άλλο δρόμο, περνώντας ένα βράδυ στο Μαλανδρίνο της Φωκίδας, στο σπίτι της οικογένειας Κοτάρη. Τούτο συνάγεται από το γεγονός ότι τους ευχαριστεί στο βιβλίο της, προφανώς για τη φιλοξενία τους.

Οκτώ χρόνια μετά το ταξίδι της στη Δυτική Ρούμελη το 1930, η Μερλιέ, επικεφαλής του νεοσύστατου τότε Μουσικού Λαογραφικού Αρχείου, πραγματοποιεί την γνωστή αποτύπωση σε δίσκους 78 στροφών 600 δημοτικών τραγουδιών απ' όλη σχεδόν την Ελλάδα, από τα τότε ιταλοκρατούμενα Δωδεκάνησα και από τραγουδιστές-πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία και τη Θράκη. Θα περίμενε κανείς ν' ακούσει στους δίσκους αυτούς και τη φωνή του καλλίτερου δυτικορουμελιώτη τραγουδιστή της, του Γιάννη Γεωργίου. Δυστυχώς όμως, στη συλλογή αντιπροσωπεύεται μόνο η ανατολική Ρούμελη με αρκετούς τραγουδιστές από την Άνω Αγόριανη και μερικούς άλλους από ανατολικότερες περιοχές όπως π.χ. τη Λειβαδιά.

Η απουσία της δυτικής Ρούμελης από την ηχογράφηση του 1930, δίκαια ενόχλησε τον Λουκόπουλο που, στις 12-10-1938 στέλνει μια τετρασέλιδη πυκνογραμμένη επιστολή στη Μερλιέ παρακαλώντας την να φροντίσει ώστε να κάνει το Μ.Λ.Α. «κείνο που ως τώρα παρέλειψε», δηλαδή να ασχοληθεί έστω και εκ των υστέρων και με τη δυτική Ρούμελη. Οι διαπιστώσεις του Λουκόπουλου για τη δεινή θέση στην οποία βρισκόταν το 1938 το δυτικορουμελιώτικο τραγούδι κι ο χορός είναι περιληπτικά οι εξής:

1) Οι άνθρωποι στο Θέρμο έχουν πάψει να τραγουδούν δημοτικά τραγούδια κι ότι «αν κανείς νέος θελήσει να τραγουδήσει, θα πη [κάποιος] μοντέρνο σαχλό τραγουδάκι που έχει ακουσμένο από γραμμόφωνο ή ραδιόφωνο».

2) Ότι σ' ένα γάμο είδε τα κορίτσια να χορεύουν «ακολουθώντας τον ήχο ενός φωνογράφου», χωρίς να λένε τα «χορευτικά τραγούδια που άλλοτε τραγουδούσαν».

3) Ότι στο ετήσιο εμπορικό πανηγύρι των αρχών Σεπτεμβρίου, ενώ «άλλοτε (...) άκουγες τα ωραιότερα και περισσότερα κλέφτικα ιδίως τραγούδια, είτε στα καφενεία από κουμπανιές οργανοπαιχτών, είτε στα μαγαζιά από τραγουδιστάδες, τώρα δεν ακούς τίποτα απ' αυτά, [γιατί] κυριαρχεί ο φωνογράφος και το ραδιόφωνο».

4) Ότι η ίδια κατάσταση επικρατεί στη Χρυσοβίτσα στο πανηγύρι της Μεταμορφώσεως (6 Αυγούστου) καθώς και στο μεγαλύτερο θρησκευτικό πανηγύρι της δυτικής Ρούμελης που γίνεται στις 23 Αυγούστου στον Προυσό της Ευρυτανίας.

5) Ότι η κατάσταση στο χορό δεν είναι καλλίτερη. «Παντού», γράφει, «όπου κι αν πας σήμερα είναι αδύνατο ν' αναγνωρίσεις τους χορούς τσάμικο, απολυτό, συρτό, καλαματιανό κτλ. Όλοι έχουν συμπτυχθή σ' ένα συρτόν πηδηχτό χορό και τίποτε άλλο». Η Μερλιέ ασφαλώς δεν θα έμεινε ασυγκίνητη από το γράμμα αυτό του Λουκόπουλου, αλλά τα οικονομικά του Μ.Λ.Α. ήταν τότε κάθε άλλο παρά ανθηρά, οπότε το αίτημα του αγαπητού φίλου και συνεργάτη της, ήταν δύσκολο να ικανοποιηθεί. Αλλά και μετά τον πόλεμο η δυτική Ρούμελη θυσιάστηκε για χάρη άλλων περιοχών που είχαν μείνει αχαρτογράφητες, όπως η Σκόπελος, η Αίγινα, η Εύβοια, η δυτική Μακεδονία κ.ά. Υπάρχει ωστόσο βέβαιη ελπίδα ότι ο μικρός αριθμός τραγουδιών και σκοπών από τον Φουρνά της Ευρυτανίας και το Μεσολόγγι, που το Μ.Λ.Α. ηχογράφησε μεταπολεμικά, θα μπορέσει ενδεχομένως να πολλαπλασιασθεί και με άλλα δείγματα από την ίδια περιοχή, αρκεί βέβαια να μην είναι πολύ αργά.

Μάρκος Δραγούμης

Αθήνα, 12 Μαρτίου 2007

ΜΟΥΣΙΚΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

ΑΡΤΟΤΙΝΑ

Σ' οριακό κι απόμερο σημείο της Φωκίδας
ένα κεφαλοχώρι βρίσκεται καμάρι της Δωρίδας.
Πανέμορφο, περήφανο, όπως η ελαφίνα
και τ' όνομα μοναδικό, λέγεται Αρτοτίνα.
Μέσ' τα ψηλά τα έλατα κρύβεται φωλιασμένη
θαρρείς πως είναι απ' το Θεό καλά προστατευμένη.

Απέναντί της στέκουν ακοίμητοι φρουροί
τα ξακουστά Βαρδούσια της, όγκοι επιβλητικοί,
σαν να την προφυλάσσουν μην έρθει ο εχθρός
μια νύχτα, ολοσκότεινη κι αρπάξει όλο το βίος.

Τα σπίτια της, διώροφα, κεραμοσκεπασμένα,
έχουν σχέδιο παλιό κι είναι περιποιημένα,
τά 'χουν άνθρωποι αγνοί και νοικοκυρημένοι
φιλόξενοι, εργατικοί και σκληραγωγημένοι.

Στο κέντρο έχει ευρύχωρη και όμορφη πλατεία
και πάνω στην πλατεία της, κτισμένη η εκκλησία
βυζαντινού είναι ρυθμού και αγιογραφημένη
μεγάλη, επιβλητική, καλοδιατηρημένη
στον Άγιο Γεώργιο είναι αφιερωμένη.

Κάθε γιορτή και Κυριακή οι καμπάνες της χτυπούνε
και τους πιστούς Αρτοτινούς, κοντά της, τους καλούνε,
ν' ανάψουν το κεράκι τους και να προσευχηθούνε
υγεία νά 'χουνε καλή κι απ' άλλο επιθυμούνε.

Γύρω απ' την πλατεία της υπάρχουν μαγαζιά
ο χώρος ονομάζεται και είναι αγορά.
Εκεί αργά το απόγευμα όλοι τους συναντιούνται,
βγαίνουν να κουβεντιάσουνε κι έναν καφέ να πιούνε.

Πολύ κοντά στην εκκλησιά βρίσκεται το Σχολείο
έρημο, από μαθητές, με πλούσιο αρχείο
που φανερώνει αυθεντικό κι ατράνταχτο στοιχείο,
πως μέρες δόξας γνώρισε, αλλά και μεγαλείο
τότε που οι αίθουσες γεμίζαν μαθητές
και στην αυλή ακούγονταν χαρούμενες φωνές.

Μουσείο έχει το χωριό, σ' ένα παλιό αρχοντικό
με εκθέματα ιστορικά, αλλά και λαογραφικά.
Σκοπό έχει το παρελθόν του τόπου να φωτίζει
και τη ζωή των χωρικών θέλει να μας θυμίζει.

Κοντά του, τούτο το χωριό έχει ένα μεγάλο θησαυρό
κρυμμένο μέσ' τα έλατα σε τόπο ερημικό
ιδανικό γι' αυτοσυγκέντρωση και περισυλλογή,
ευλαβικό προσκύνημα, αλλά και προσευχή.
Είναι το μοναστήρι του, τ' αφέντη μας τ' Αϊ Γιάννη
που πάντα είναι πρόθυμος, κάθε πληγή να γιάνει.

Όποιος πιστός προσέρχεται εκεί να προσκυνήσει,
μπρος στη σεπτή εικόνα του θέλει να γονατίσει
και ύστερα ευλαβικά σκύβει να τη φιλήσει
κι αυτό που τον απασχολεί, κρυφά να ψιθυρίσει.

Σαν τελειώσει η προσευχή και τα σκαλιά ανεβαίνει
ακόμα ένα χρέος του, εκεί τον περιμένει.
Είναι ένα χρέος ιερό, που πρέπει να εκπληρώσει
φόρο τιμής, μέσ' το κελί στο Διάκο ν' αποδώσει.

Γύρω της, σκόρπιες πινελιές είναι τα εξωκλήσια
χαμένα μέσ' τα έλατα, μια ομορφιά περίσσια,
για να την προστατεύουν απ' το κακό το μάτι
σφιχτά την αγκαλιάζουνε, για να μην πάθει κάτι.

Εσένα, Αρτοτίνα μου, σε λέν' λεβεντογέννα
γιατί λεβέντες γέννησες, για το Εικοσιένα,
με πρώτο και καλύτερο το Διάκο το Θανάση
που ούτε λεπτό δεν δίστασε, ζωή να θυσιάσει,
για της Πατρίδας την τιμή και την ελευθερία,
τα ελληνικά τα γράμματα και την Ορθοδοξία.

Προς ένδειξη ύψιστης τιμής, αλλά κι ευγνωμοσύνης
στοιχεία χαρακτηριστικά της γνήσιας Ρωμιοσύνης,
μια προτομή εστήθηκε στο κέντρο της πλατείας
του ήρώα μας, προς τιμήν, χρέος της πολιτείας
και στέκει εκεί μ' αγέρωχο βλέμμα στην Αλαμάνια
στον τόπο που μαρτύρησε για την Πατρίδα, μάνα.

Οι ξένοι που αποφάσισαν να παν' στην Αρτοτίνα
πρωί να ξεκινήσουνε, πρέπει απ' την Αθήνα,
γιατ' έχουν δρόμο αρκετό, μες το χωριό να φτάσουν
λόγγους, ποτάμια και βουνά πρέπει να προσπεράσουν.

Και όταν φτάσουν στο χωριό και είναι κουρασμένοι
κι απ' το ταξίδι που έκαναν εντυπωσιασμένοι
θα βρουν κόσμο φιλόξενο, που θα τους αγκαλιάσει
με αγάπη και καλή καρδιά και θα τους ξεκουράσει.

Κατάλληλο κατάλυμα θα βρουνε στο χωριό
παραδοσιακό και νόστιμο, πλούσιο φαγητό
και το γλυκό στο τέλος του, θα είναι κερασμένο
απ' το ίδιο το κατάστημα, γι' αυτούς θά 'ναι φτιαγμένο.

Αυτό που είναι λυπηρό και ανησυχητικό
είναι που το Φθινόπωρο αδειάζει το χωριό
κι αυτοί που απομένουνε είναι ηλικιωμένοι
και δίκαια, αισθάνονται εγκαταλελειμμένοι.
Ζούνε με την προσμονή νά 'ρθει το καλοκαίρι
να ζωντανέψει το χωριό, να σφίξουν, κάποιο χέρι.

Η Αρτοτίνα είναι εστία μας, που όλους μας ζεσταίνει.
Υπομονετικά, νοσταλγικά, όλους μας περιμένει.
Κοντά της να πηγαίνουμε, πάντοτε ενωμένοι
σαν οικογένεια, πρότυπη νά 'μαστε αγαπημένοι.

Βούλα Κανούρη

Στα πεταχτά...

ΣΟΦΑ ΛΟΓΙΑ

Περί αδικίας

Δεν πρέπει να ανταποδίδει κανείς
το άδικο, ούτε να βλάπτει κανένα από
τους ανθρώπους, οτιδήποτε και αν πα-
θαίνει από αυτούς. «Ούτε άρα αντιδικείν
δεί ούτε κακώς ποιείν ουδένα ανθρώ-
πων, οὐδ' αν οτιούν πάσχει υπ' αυτών».

(Πλάτωνας 427 π.Χ.-347 π.Χ.)

Είναι μεγάλη ψυχική ικανοποίηση
να γνωρίζεις ότι δεν αδικήσες ποτέ
κανένα στη ζωή σου. «Το μη συνειδέναι
γάρ αυτώ τω βίω αδικήμα μηδέν ηδονήν
πολύν έχει».

(Αντιφάνης 405 π.Χ.-335 π.Χ.)

Όσα ο άδικος αποκτά με δόλο, χά-
νονται. «Το γαρ δόλω τω μη δικαίω
κτήμα τα' ουχί σώζεται».

(Σοφοκλής 496 π.Χ.-406 π.Χ.)

Το ευχάριστο που προέρχεται από
αδικία το αναμένει πικρό τέλος. «Το
δε παρά δίκαν γλυκύ, πικρότατον μένει
τελευταίον».

(Πίνδαρος 516 π.Χ.-438 π.Χ.)

ΤΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΜΑΣ

Ένας άντρας, έκανε τη συνηθισμένη
του βόλτα περπατώντας στους δρόμους
της Αθήνας λέγοντας την προσευχή
του. Ξαφνικά λέει δυνατά:

— «Θεέ μου σε παρακαλώ, άσε με
να σου κάνω μια ευχή!»

Τότε μονομιás, οι ουρανοί σκοτει-
νιάζουν, σύννεφα απλώνονται από πάνω
του και η φωνή του Θεού από το υπερ-
πέραν ακούγεται να λέει:

— «Επειδή ανέκαθεν προσπαθούσες
και ήσουν πιστός σε εμένα με κάθε
τρόπο, θα σου δώσω την ευκαιρία να
κάνεις την ευχή σου».

Κι ο τύπος λέει:

— «Θέλω να φτιάξεις μια γέφυρα
μέχρι την Πάρο, έτσι ώστε να πηγαίνω
με το αμάξι μου όποια ώρα θελήσω».

Ο Κύριος του απαντάει:

— «Το αίτημά σου είναι καθαρά τε-
χνοκρατικό. Φαντάσου τις δαπάνες
ενός τέτοιου εγχειρήματος. Τα χιλιάδες
στηρίγματα που θα χρειάζονταν και θα
έφταναν τα βάθη του Αιγαίου! Το τσι-
μέντο και το ατσάλι που θα χρειαζόταν!
Μπορώ να το κάνω, αλλά μου είναι δύ-
σκολο να εκπληρώσω την επιθυμία σου
για ένα ζήτημα τόσο πεζό. Μπορείς να
σκεφτείς κάτι άλλο; Μια ευχή που θα
με τιμούσε και θα με δόξαζε».

Ο άντρας σκεφτόταν για πολλή,
πολλή ώρα. Τελικά λέει:

— «Θεέ μου, εύχομαι να μπορούσα
να καταλάβω τις γυναίκες. Θέλω να
ξέρω πώς νιώθουν μέσα τους, τι έχουν
στο μυαλό τους όταν δεν μιλούν, γιατί
κλαίνε, τι εννοούν όταν λένε “όχι” και
πώς μπορώ να κάνω μια γυναίκα αλη-
θινά ευτυχισμένη».

Μετά από λίγα λεπτά ο Θεός του
λέει:

— «Θέλεις δύο λωρίδες ή τέσσερις
σ' εκείνη τη γέφυρα;»

Τρεις Ιεράρχες!!! Τρεις πολύφωτες Αστέρες του Εκκλησιαστικού Στερεώματος!!!

Του Δημήτρη Μπράνη
Σχολικού Συμβούλου - Νομικού

Τρεις Ιεράρχες!!! Τρεις πολύφωτες Αστέρες του Εκκλησιαστικού Στερεώματος!!! «Τρεις μέγιστοι φωστήρες της Τρισηλίου Θεότητος...» **Βασίλειος ο Μέγας, Γρηγόριος ο Θεολόγος και Ιωάννης ο Χρυσόστομος!!!**

Ήταν θεοφιλείς και φιλάνθρωποι!!! Ήταν άριστοι γνώστες της Αγίας Γραφής και της κλασικής παιδείας!!! Ποιμένες εξαιρετικοί. Ρήτορες δεινοί. Κήρυκες του Θείου Λόγου έξοχοι!!! «Θεία του Χριστού στόματα», «Μεγάλοι θεολόγοι». Συγγραφείς θαυμάσιοι Σοφοί και Άγιοι!!!

Ήταν τρεις υπέροχες μορφές της Εκκλησίας. Στυλοβάτες του Χριστιανισμού ακλόνητοι. Προστάτες των Ελληνικών Γραμμάτων ένθερμοι. Μαχητές κι αγωνιστές του δικαίου, της αρετής, της αλήθειας!!! Οικουμενικοί διδάσκαλοι και παιδαγωγοί!!!

Ήταν έναντι των τότε ισχυρών άτρομοι και άφοβοι. Έναντι των πειρασμών αλύγιστοι. Έναντι των προκλήσεων της εποχής ισχυροί. Ανυποχώρητοι. Αναστήματα ηθικά και πνευματικά μεγάλα!!!

Αναδείχτηκαν σ' όλους τους τομείς: το θρησκευτικό, τον πνευματικό, τον κοινωνικό, το συγγραφικό. Εφηύρυσαν κοινωνική πολιτική μοναδική κι ανεπανάληπτη!!! Ανακούφισαν τον πόνο χιλιάδων ανθρώπων. Άσκησαν την αρετή της φιλανθρωπίας σε βαθμό απίστευτο. Η «Βασίλειάδα» του Μ. Βασιλείου αποτελεί το αιώνιο σύμβολο της φιλανθρωπίας, το σύμβολο του «καλού Σαμαρείτη», το σύμβολο του ανθρωπισμού, της αγάπης προς τον πλησίον, της συμπόνιας του άλλου, της αγαθοεργίας!!!

Δίδασκαν τους πιστούς. Τους ανέλυαν το Θείο Ευαγγέλιο, το Αιώνιο Βιβλίο και το Βιβλίο των Βιβλίων. Τους διαφώτιζαν για όλα τα θέματα της ζωής. Και για να μπορούν να λατρεύουν με θεάρεστο τρόπο το Θεάνθρωπο, τον Ιησού Χριστό, τον Υιό και Λόγο του Θεού, συστηματοποίησαν τη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας!!!

Το συγγραφικό έργο των Τριών Ιεραρχών είναι έργο θεόπνευστο, θαυμάσιο, διαχρονικό και παγκόσμιο!!! Ανέγγιχτο από τον «πανδαμάτορα χρόνο». Έλληνας ιστορικός γράφει: Οι Τρεις Ιεράρχες: «απέτελεσαν εποχήν λόγου νέαν, μεγάλην και ένδοξον δια το ανθρωπινό γένος». Οι Τρεις Ιεράρχες ήταν πολυπροσωπικοί, πολυχαρασματικοί και πολυταλαντούχοι, διορατικοί και προορατικοί. Συνέλαβαν όλο το νόημα της ζωής.

Ελέχθη για την Τριάδα των Ιεραρχών, ότι ήταν: «εύγλωττοι κατά τον λόγον, ευγλωττότεροι κατά τον βίο, ευγλωττότατοι κατά τον θάνατον».

Ήταν λάβροι κατά παντός κακού, αμαρτίας και αιρέσεως. Ασυμβίβαστοι κατά της γλώσσας των συμβιβασμών και της διπλωματίας. Ήταν ευθείς και κατηγορηματικοί. Εβαζαν υπεράνω όλων την αρετή, την αλήθεια!!! Δεν λογάριαζαν ούτε τις λοιδορίες, ούτε τα σκώμματα, ούτε τις απειλές, ούτε τις φοβέρες των αυτοκρατόρων, ούτε τις εξορίες, ούτε τις φυλακές, ούτε και την ίδια τους τη ζωή. Δεν πρόδιναν την πίστη τους και τα ιδανικά τους. Κρατούσαν ψηλά πάντα το λάβαρο και ποτέ δεν το πέτυσαν.

Και σήμερα και πάντοτε οι εκκλησιαστικοί ηγέτες θα πρέπει να είναι γενναίοι και τολμηροί, ασυμβίβαστοι, ακλόνητοι, όπως ήταν και οι Τρεις

Ιεράρχες!!! Ηγέτες στιβαροί!!!

Οι **Τρεις Ιεράρχες** τόνισαν την αξία και τη σημασία της μετάνοιας και της νηστείας. «Ουδείς αναμάρτητος εμμή μόνο εις, ο Ιησούς Χριστός!!!» Μετάνοια είναι η ψυχική συντριβή, η ντροπή, η λύπη, που αισθάνεται κανείς, όταν συνειδητοποιήσει το κακό ή το σφάλμα που διέπραξε. Τα δάκρυα είναι απόδειξη έμπρακτης μετάνοιας. Σημ. Τη δήλωση μετάνοιας λαβαίνει υπόψη του και το Δικαστήριο κατά την έκδοση της απόφασής του.

Η νηστεία είναι θεσμός πανάρχαιος και παγκόσμιος. Η χριστιανική θρησκεία τον διήρυνε και τον πλούτισε. Σημαίνει: αποχή από ορισμένα είδη φαγητού και ποτού κι αποχή από την αμαρτία. Ωφελεί διπλά - το σώμα - την υγεία - και την ψυχή!!! Απ' την αμαρτία δε θα πρέπει να απέχει πάντοτε ο άνθρωπος. Κι όταν αμαρτάνει, θα πρέπει να μετανοεί. Άλλες γνώμες των 3 Ιεραρχών!!!

Ο Μ. Βασίλειος. Προτείνει οι νέοι να μελετούν τα αρχαία ελληνικά συγγράμματα και να κρατούν απ' αυτά ό,τι το καλό, το χρήσιμο, το ωφέλιμο!!! «Τα πάντα δοκιμάζετε, το καλόν κατέχετε».

Ο Γρηγόριος ο Θεολόγος. Φρονεί, ότι το μέγιστο και το πρώτιστο αγαθό είναι η παιδεία η διπλή: η χριστιανική και η εθνική. Τα δε έπη του Ομήρου τα καλεί: «θαυμάσια» και τη στωική φιλοσοφία καλεί «σεμνή». «Οι χριστιανοί -είπετιμούν δεόντως και πρεπόντως τα γράμματα». Τα γράμματα ανοίγουν νέους ορίζοντες!!!

Ο Μ. Βασίλειος. Επαινεί κι εξαίρει το συναίσθημα της φιλοπατρίας!!! Και θέλει η Πατρίδα να κυβερνάται από άντρες σώφρονες, ηθικούς και τίμιους. Από άντρες με πολιτικό αισθητήριο!!!

Ο Γρηγόριος γράφει: «Η τιμή προς τη μητέρα είναι όσιον. Μητέρα δε ο καθένας έχει την ιδανική του. Κοινή δε πάντων μητήρ είναι η πατρίς». «Ου δεν γλυκότερον Πατρίδος», λέει ο **Ι. Χρυσόστομος**.

Ο Ι. Χρυσόστομος γράφει: «Ο γάμος αποβαίνει ευτυχής, όταν η γυναίκα θεωρεί τον άντρα ως το πλέον τιμιότερον και ο άντρας θεωρεί τη γυναίκα ως το πλέον προσφιλέστερον!!!» Σχόλιο. Τα πλούτη δεν φέρουν την ευτυχία. Την ευτυχία φέρει η σεμνότητα και η ταπεινότητα!!! Η ευγένεια της ψυχής και το καθαρό και ξάστερο μυαλό!!! Την φέρει ο ψυχικός πλούτος. Η φρόνηση!!!

Ο Μ. Βασίλειος γράφει: «Τα δύο φύλα, ο άντρας και η γυναίκα, είναι ίσα!!! Επλάσθησαν απ' τον ίδιο Πλάστη!!! Και είναι ίσα!!! Είναι ισότιμα!!! Ψυχή έχει ο άντρας, ψυχή έχει και η γυναίκα».

Ο Ι. Χρυσόστομος λέει: «Ο πλούτος, εφόσον έχει αποκτηθεί με τίμια μέσα, δεν είναι κατακριτέο». «Κατακριτέα είναι η απληστία, η πλεονεξία,

αλλά και η φιλαργυρία».

Οι **Τρεις Ιεράρχες** δεν καταφρονούν τον πόνο και τη θλίψη για το θάνατο προσφιλούς προσώπου. Είναι, όμως, κατά της υπερβολής, κατά του υπερβολικού πόνου και της υπερβολικής θλίψεως. Διότι προκαλεί παραφροσύνη «Το γαρ πολύ της θλίψεως, παραφροσύνην φέρει».

Ο **Γρηγόριος** γράφει: «Τα προσόντα του λόγου είναι 3. α) Το μέτρο, β) η σαφήνεια, γ) η χάρη».

Σχόλιο 1ο: Απέραντοι είναι οι ανθώνες των συγγραμμάτων των Τριών Ιεραρχών!!! Στυλοβατών και Πατέρων της Εκκλησίας. Τα ανωτέρω είναι άνθη απ' τους απέραντους συγγραφικούς ανθώνες τους.

Σχόλιο 2ο: «Οι Τρεις Ιεράρχες πήραν ό,τι υγιές στοιχείο είχαν οι αρχαίοι Έλληνες και το μπόλιασαν με το Χριστιανισμό!!!» Ένωσαν δύο κόσμους, τον αρχαίο ελληνικό και το χριστιανικό. Η ένωση των δύο κόσμων, ένωση λαμπρή, αρμονική, ιστορική, έδωσε έναν νέο πολιτισμό: τον Ελληνοχριστιανικό πολιτισμό!!! Πολιτισμό διαχρονικό και παγκόσμιο!!!

Σχόλιο 3ο: Ο Ελληνοχριστιανικός πολιτισμός είναι πολιτισμός ηθικών, πνευματικών, θρησκευτικών, μορφωτικών, εθνικών, ανθρωπιστικών και κοινωνικών αξιών!!!

Σχόλιο 4ο: Οι Τρεις Ιεράρχες ανακηρύχτηκαν άγιοι προστάτες των Ελληνικών Γραμμάτων και της Ελληνικής Παιδείας, διότι τα προστάτεψαν και τα φύλαξαν!!!

Σχόλιο 5ο: Η 30ή Ιανουαρίου κάθε έτους είναι ταυτόχρονα γιορτή διπλή: γιορτή της Εκκλησίας και γιορτή των Ελληνικών Γραμμάτων και της Ελληνοχριστιανικής Παιδείας!!!

Σχόλιο 6ο: Και ως γιορτή εκπαιδευτική καθιερώθηκε κατά τον 19ο αιώνα - 1842.

Σχόλιο 7ο: Στους κόλπους της Εκκλησίας υπήρχε «έρις» για το ποιος απ' τους Τρεις Ιεράρχες ήταν ανώτερος. Οι Χριστιανοί χωρίστηκαν σε τρία στρατόπεδα. Η «έρις» έληξε με την καθιέρωση του συνεορτασμού των Τριών Ιεραρχών στις 30 Ιανουαρίου κάθε έτους.

Σχόλιο 8ο: Ο συνεορτασμός καθιερώθηκε στα μέσα του 11ου αιώνα.

Σχόλιο ακροτελεύτιο. Οι Τρεις Ιεράρχες: Βασίλειος ο Μέγας, Γρηγόριος ο Θεολόγος και Ιωάννης ο Χρυσόστομος είναι τρία πολύφωτα Άστρα του Εκκλησιαστικού Στερεώματος. Είναι οι παγκόσμιοι διδάσκαλοι και παιδαγωγοί. Ο εύγλωττος λόγος τους, ο εύγλωττος βίος τους, η εύγλωττη διδασκαλία τους, η εύγλωττη παιδαγωγία τους, οι εύγλωττες πράξεις τους συγκροτούν τον παγκόσμιο κοινωνικό κώδικα!!! Τον κώδικα της ηθικής και του δικαίου, της αρετής και της αλήθειας, της θεοφιλίας και της φιλαλληλίας, του αλτρουισμού και του ανθρωπισμού, της ευσπλαχνίας και της φιλανθρωπίας, του οικτιρμού και του ελέους, της αλληλοβοηθείας και της αλληλεγγύης, του αλληλοσεβασμού και της αλληλοκατανόησης!!!

Όσοι τον παραβαίνουν, προκαλούν τον πόνο, τη δυστυχία, τη θλίψη, την πείνα, τη δίψα, τη φτώχεια, την ανέχεια. Προξενούν την κακοδαμονία και την αθλιότητα. Το φόβο, τον τρόμο, τη βία, το θάνατο, τον όλεθρο, την καταστροφή, το χάος και την αναστάτωση. Την τραγικότητα!

Η κακοδαμονία και η δυστυχία οφείλεται στην καταστρατήγηση του παγκόσμιου κοινωνικού κώδικα των Τριών Ιεραρχών!!! Χωρίς ηθικό και δικαϊκό κώδικα η κοινωνία σπαράσσεται!